

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI ADLIYA VAZIRLIGI
X. SULAYMONOVA NOMIDAGI RESPUBLIKA SUD EKSPERTIZA
MARKAZI
SUD-EKSPERTLIK ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI

AVTOTRANSPORT VOSITALARIDAN XAVFSIZ FOYDALANISHGA
DOIR TALABLAR

(jismoniy va yuridik shaxslar uchun qo‘llanma)

Toshkent 2026

Mualliflar:

Q.X. Umidillaev

X. Sulaymonova nomidagi Respublika sud ekspertiza markazining sud-avtotexnika ekspertizasi laboratoriyasi mudiri

O.O. Mansurov

X. Sulaymonova nomidagi Respublika sud ekspertiza markazi Sud-ekspertlik ilmiy-tadqiqot institutining tayanch doktoranti

J.A. Alimbayev

X. Sulaymonova nomidagi Respublika sud ekspertiza markazi Sud-ekspertlik ilmiy-tadqiqot institutining etakchi ilmiy xodimi

Mazkur amaliy qo'llanma jismoniy va yuridik shaxslarga Sud-avtotexnika ekspertizasi yo'nalishida sud-ekspertlari tomonidan tavsiyalar va tushunchalar berish maqsadida ishlab chiqilgan.

© X. Sulaymonova nomidagi RSEM, 2026

MUNDARIJA

KIRISH	4
Transport vositalarining tormoz tizimlari	5
Transport vositalarining rul boshqaruvi	6
Transport vositalarining yoritish chiroqlari	8
Transport vositalarining yurish qismi	9
Transport vositalarining dvigateli va boshqa qismlari	10
Xulosa	12

Kirish

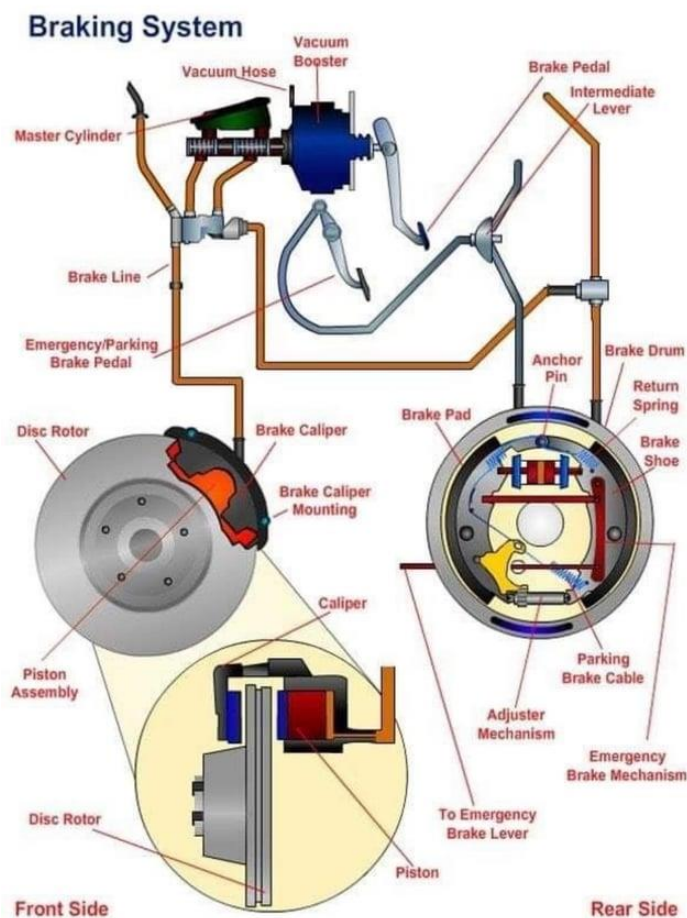
Butunjahon sog'liqni saqlash tashkiloti tomonidan keltirilgan ma'lumotlarga ko'ra, bugungi kunda yo'l-transport hodisalari insoniyat uchun eng jiddiy global xavflardan biriga aylangan. Har yili dunyo bo'ylab yo'llarda sodir bo'ladigan avariylar oqibatida qariyb 1,5 millionga yaqin inson halok bo'ladi, 50 millionga yaqin inson esa turli darajada tan jarohatlari oladi. Bu raqamlar yo'l-transport hodisalarining qanchalik keng ko'lamli va og'ir ijtimoiy muammo ekanini ko'rsatadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, o'rtacha har soatda 170 nafar inson yo'l-transport hodisasi qurboniga aylanmoqda. Mazkur ko'rsatkich dunyodagi qurolli to'qnashuvlar, terrorchilik harakatlari, tabiiy ofatlar hamda pandemiyalar natijasida halok bo'lganlar sonidan ham bir necha barobar yuqori ekani bilan yanada xavotirlidir. Ayniqsa, bunday halokatlarning asosiy qismi rivojlanayotgan davlatlar hissasiga to'g'ri kelayotgani mazkur muammoning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi bilan uzviy bog'liq ekanini ko'rsatadi.

O'zbekistonda ham keyingi yillarda yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash, yo'l infratuzilmasini takomillashtirish, haydovchilar madaniyatini oshirish va profilaktika choralari kuchaytirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarga qaramasdan, insonlar hayotiga zomin bo'layotgan yo'l-transport hodisalari sonining kamayish sur'ati yetarli darajada emasligi kuzatilmoqda. Bu holat yo'llarda xavfsizlikni ta'minlash tizimini yanada chuqur tahlil qilish, zamonaviy yondashuvlar asosida boshqarish va profilaktik choralarni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Mazkur muammoning dolzarbligini inobatga olgan holda, Shavkat Mirziyoev raisligida 2022 yil 11 fevral kuni "Xavfsiz va ravon yo'l" tamoyili asosida yo'llarda inson xavfsizligini ta'minlash masalalariga bag'ishlangan videoselektor yig'ilishi o'tkazildi. Unda yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashni yangi bosqichga olib chiqish, zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish, profilaktik tadbirlarni kuchaytirish va yo'l infratuzilmasini kompleks ravishda rivojlantirish bo'yicha ustuvor vazifalar belgilab berildi.

Shu jihatdan qaraganda, yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash nafaqat transport sohasiga oid masala, balki inson hayoti va salomatligini muhofaza qilish, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash hamda mamlakatning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Bu esa mazkur sohada ilmiy tadqiqotlar olib borish, xavf omillarini chuqur o'rganish va samarali profilaktika choralari ishlab chiqishni dolzarb vazifaga aylantiradi.

Transport vositalarining tormoz tizimlari bo'yicha:

Transport vositalaridan xavfsiz foydalanishda transport vositasi tormoz tizimining konstruksiyasiga ishlab chiqargan korxona talabiga mos kelmaydigan o'zgartirish kiritish yoki transport vositasining shu turida ko'zda tutilmagan tormoz suyuqligi yoki boshqa qismlar qo'llanishi mumkin emas. Ko'p holatlarda eski avtomobillarning tormoz tizimiga o'zgartirishlar kiritish yoki g'ildiraklardan birining tormoz tizimidan uzib qo'yish (zaglushka) holatlari uchrab turadi. Bu esa, tormoz tizimi samaradorligini kamayishi hamda tormoz yo'lining uzunlashishiga olib keladi. Harakatga xavf paydo bo'lganida keskin tormoz berish vaqtida tormoz tizimining samaradorligi kamligi oqibatida

haydovchining avtomobilni to'xtatish imkoniyatini kamaytiradi. Shuningdek, muzlama vaqtida avtomobil boshqaruvini yo'qotishiga sabab bo'lishi mumkin.

Transport vositasining tormoz tizimi konstruksiyasiga ishlab chiqargan korxona sinovlardan o'tkaziladi va eng ishonchlisi tanlanadi. Transport vositasining tormoz tizimi konstruksiyasiga o'zgartirilishi esa, harakat vaqtida tormoz tizimining ishlamay qolishiga yoki samaradorligining tushib ketishiga sabab bo'lishi mumkin. Bu esa, turli YTHlarni keltirib chiqarishi mumkin.

Ishchi tormoz tizimining samaradorligi avtotransport vositalari konstruksiyasining foydalanish shartlari bo'yicha xavfsizligi to'g'risidagi umumiy texnik reglamentda belgilangan talablardan past bo'lishi mumkin emas. Agar avtomobil tormoz tizimining samaradorligi reglamentda belgilangan talablardan past bo'lsa, bunda avtomobilning tormoz tizimi nosoz bo'ladi. Shu sababli, haydovchida xavfni oldini olish imkoniyati kam bo'ladi. Buning oqibatida oldinda harakatlanayotgan transport vositasi sekinlashganida yoki to'xtaganida, oraliq masofani saqlab kelayotgan haydovchining YTHni oldini olish imkoniyatini kamaytirib yuborishi hamda YTHlarning sodir bo'lish ehtimolini oshirib yuboradi.

Gidravlik tormoz yuritmasining zichligi (germetikligi) buzilgan bo'lsa suyuqlik oqishi mumkin emas. Hidravlik tormoz tizimining zichligi buzilganida yoki suyuqlik oqib turgan bo'lsa, tormoz tizimi ichida bosimning kamayishiga sabab bo'ladi hamda tormoz kolodkalari yetarli darajada siqilmaydi. Bu esa avtomobilning tormoz yo'lini ortib ketishga sabab bo'ladi.

Avtomobil dvigateli ishlamay turganda pnevmatik yoki pnevmogidravlik tormoz eritmasining zichligini buzilishi, boshqaruv qismlari ulanmaganda - 30 daqiqada, ulanganida - 15 daqiqada tizimdagi havo bosimini 0,05 MPa dan ko'pga pasayishiga sabab bo'lishi yoki g'ildiraklardagi tormoz kameralaridan siqilgan havo chiqishi kuzatilganida avtomobildan foydalanish

mumkin emas. Avtomobil dvigateli ishlamay turganda pnevmatik yoki pnevmogidravlik tormoz eritmasidagi havo bosimining kamayishi tizimda havo chiqish borligini bildiradi. Ko'p holatlarda pnevmatik yoki pnevmogidravlik tormoz yuritmasi bilan jihozlangan avtomobillarning tormoz tizimidan havoning chiqib yurishi yoki dvigateli ishlamay turganda bosimning tez tushib ketishi kuzatiladi. Bu esa, tizimidan havo chiqishi mavjud ekanligini bildiradi. Pnevmatik yoki pnevmogidravlik tormoz tizimi bilan jihozlangan transport vositalarida tormoz pedali bosilganida tormoz kameralarini ishchi holatga keltirish uchun sarflangan havo chiqarib yuboriladi. Agar tizimda nosozlik sabab havo chiqishi kuzatiladigan bo'lsa, haydovchi tormoz tizimini ishlatish vaqtida tormoz tizimining samaradorligini tushib ketishiga yoki tormoz tizimi ishlamay qolishiga olib kelishi mumkin. Pnevmatik yoki pnevmogidravlik tormoz yuritmasining manometri ishlamas transport vositasidan foydalanish mumkin emas. Agar tormoz yuritmasining manometri ishlamas, haydovchida tormoz izining havo bosimini nazorat qilish va tizimdagi nosozlikni aniqlash imkoniyatini bermaydi. Bu esa, havo chiqishi kuzatiladiganida ham haydovchisi uni aniqlay olmaydi.

To'xtab turish tormoz tizimi transport vositalarini to'liq jihozlangan holatdagi transport vositalarini — 16 foizdan kam bo'lmagan qiyalikda, to'liq jihozlangan holatdagi yengil avtomobillarni va avtobuslarni — 25 foizdan kam bo'lmagan qiyalikda va to'liq jihozlangan holatdagi yuk avtomobillarini va avtopoezdlarni — 31 foizdan kam bo'lmagan qiyalikda ushlab tura olmasa avtomobilning to'xtab turish tormoz tizimi nosoz hisoblanadi va undan foydalanish ta'qiqlanadi.

Avtomobilning to'xtab turish tormoz tizimi arqonining cho'zilishi, eskirishi yoki uzilishi oqibatida to'xtab turish tormoz tizimi nosoz holatga kelib qolishi mumkin. Buning oqibatida haydovchi to'xtab turish tormoz tizimini ishga tushirganida ham avtomobil o'z-o'zidan yurib ketishi mumkin.

Transport vositalarining rul boshqaruvi bo'yicha:

Transport vositalaridan xavfsiz foydalanishda transport vositasi rul boshqaruvi qurilmasining lyuft yig'indisi reglament (qat'iy belgilangan) sharoitlardagi sinovlarda M1 -10, M2,M3,N1-20 va N2,N3 toifadagi transport vositalari uchun 25 darajadan katta bo'lmasligi kerak. Agar lyuft yig'indisi yuqorida ko'rsatilganidan oshgan bo'lsa, transport vositasining rul boshqaruvi nosoz hisoblanadi va undan foydalanish ta'qiqlanadi. Transport vositasining rul boshqaruvi qurilmasining lyuft yig'indisi belgilangan miqdordan oshib ketgan bo'lsa, harakatga xavf tug'ilgan vaqtida haydovchidan keskin

yo'nalishni o'zgartirishga zaruriyati paydo bo'lganida, haydovchi harakatni bajarishga kechikishiga sabab bo'ladi. Buning oqibatida haydovchi harakatni bajarishga ulgurmasligi hamda YTX sodir bo'lishiga sabab bo'lishi mumkin.

Transport vositalarining rul boshqaruvi qurilmasining konstruksiyasida ishlab chiqaruvi tomonidan ko'zda tutilgan kuchaytirgich yoki motosikllarda tebranishni pasaytiruvchi moslama (dempfer) nosoz bo'lsa yoki umuman bo'lmasa, rul boshqaruvi og'irlashadi. Buning oqibatida harakatga xavf tug'ilgan vaqtida haydovchidan keskin yo'nalishni o'zgartirishga zaruriyati paydo bo'lganida, haydovchi harakatni bajarishga kechikishiga sabab bo'ladi. Buning oqibatida haydovchi harakatni bajarishga ulgurmasligi hamda YTX sodir bo'lishiga sabab bo'lishi mumkin.

Transport vositalarining yoritish chiroqlari bo'yicha:

Transport vositalarining tashqi yoritgichlar soni, turi, joylashuvi va ishlash tartibi transport vositasining konstruksiyasi talabiga mos kelmasa, yoki yorituvchi chiroq nurining yo'nalishi buzilgan bo'lsa transport vositasining tashqi yoritgichlari nosoz hisoblanadi va undan foydalanish ta'qiqlanadi.

Transport vositalarining tashqi yoritgichlar va nur qaytargichlar belgilangan tartibda ishlamayotgan yoki ifloslangan bo'lsa, transport vositasining tashqi yoritgichlari nosoz hisoblanadi va undan foydalanish ta'qiqlanadi.

Transport vositalarining yoritish asboblari nur sochuvchisi bo'lmasa yoxud tegishli yorug'lik asboblari turiga mos bo'lmagan nur sochuvchi va ishlab chiqaruvchi

korxona tomonidan ko'zda tutilmagan lampalardan foydalanilgan bo'lsa, transport vositasining tashqi yoritgichlari nosoz hisoblanadi va undan foydalanish ta'qiqlanadi.

Transport vositasi old qismida — oq yoki sariq rangdan boshqa rangli tumanga qarshi faralar, sariq yoki zarg'aldoq rangdan boshqa rangli burilishni ko'rsatadigan miltillovchi chiroq, oq rangdan boshqa rangli nur qaytargichlar o'rnatish ta'qiqlanadi.

Transport vositasi orqa qismida — oq yoki sariq rangdan boshqa rangli orqaga harakatlanish, oq rangdan boshqa ro'yxatdan o'tkazish davlat raqam belgilarini yorituvchi chiroqlar, sariq yoki zarg'aldoq rangdan boshqa rangli burilishni ko'rsatadigan miltillovchi chiroq, qizil rangdan boshqa rangli tashqi yoritgichlar, qizil rangdan boshqa rangli nur qaytargichlar o'rnatish ta'qiqlanadi.

Transport vositasi yon qismida — sariq yoki zarg'aldoq rangdan boshqa rangli yoritgichlar, sariq yoki zarg'aldoq rangdan boshqa rangli nur qaytargichlar o'rnatish ta'qiqlanadi.

Velosipedning old tomoniga oq rangli nur qaytargich yoki chiroq, orqa tomoniga qizil rangli nur qaytargich yoki chiroq, yon tomonlariga esa, zarg'aldoq yoki qizil rangli nur qaytargich o'rnatilmagan bo'lsa, undan foydalanish ta'qiqlanadi. Yuk avtomobillari va tirkamalarning yon tomoniga zarg'aldoq rangli va orqa tomoniga qizil rangli kuzovning gabarit parametrlarini belgilab turuvchi nur qaytargichlar o'rnatilishi kerak.

Transport vositasining oyna tozalagich belgilangan tartibda ishlamayotgan bo'lsa, yoki transport vositasining konstruksiyasida ko'zda tutilgan oyna yuvgich ishlamayotgan bo'lsa, undan foydalanish ta'qiqlanadi.

Transport vositalarining tashqi yoritgichlar soni, turi, joylashuvi va ishlash tartibi transport vositasining konstruksiyasi talabiga mos kelmasa, yoki yorituvchi chiroq nurining yo'nalishi buzilgan bo'lsa kunning qorong'i vaqtida, transport vositasi haydovchisi uchun yetarli masofani yoritib bermasligi yoki boshqa harakat qatnashchilari uchun avtomobil gabariti va harakatiga oid ma'lumotlarning xato yetkazilishi natijasida YTHlarning kelib chiqishiga sabab bo'lishi mumkin.

Transport vositalarining yurish qismi bo'yicha:

Transport vositalarining shina protektori naqshlarining qoldiq balandligi N2, N3, O3, O4 toifadagi avtotransport vositalari uchun — 1,0 mm dan kam bo'lsa, M1, N1, O1, O2 toifadagi avtotransport vositalari uchun — 1,6 mm dan, kam bo'lsa, M2, M3 toifadagi

avtotransport vositalari uchun — 2,0 mm dan kam bo‘lsa hamda motosikl (motosikllarga tenglashtirilgan transport vositalari) va mopedlar (skuterlar, kvadrosikllar) uchun — 0,8 mm dan kam bo‘lsa ulardan foydalanish ta‘qiqlanadi. Transport vositalarining shinalari protektori naqshlarining qoldiq balandligi belgilangan talabdan kam bo‘lishi oqibatida shinaning yo‘l bilan ilashishi samaradorligi kamayib ketadi. Buning oqibatida harakat davomida boshqaruvni yo‘qotib, to‘xtash vaqtida esa, tormoz yo‘lining ortib ketishiga olib keladi. Bu esa, YTXlarning sodir bo‘lish xavfini oshirib yuboradi.

Transport vositalarining shinalarda kordning ko‘rinishiga olib kelgan tashqi nuqsonlar (teshilgan kesilgan, yorilgan) hamda karkas qatlamlari ajralgan, protektor va yon qismlari ko‘chgan bo‘lsa, nosoz hisoblanadi va ulardan foydalanish ta‘qiqlanadi. Harakat davomida shina ichidagi havo haroratining ortishi oqibatida shina ichida bosim ortadi va

bu kabi nosozliklar natijasida harakat davomida shinaning yorilib ketishiga sabab bo‘lishi mumkin.

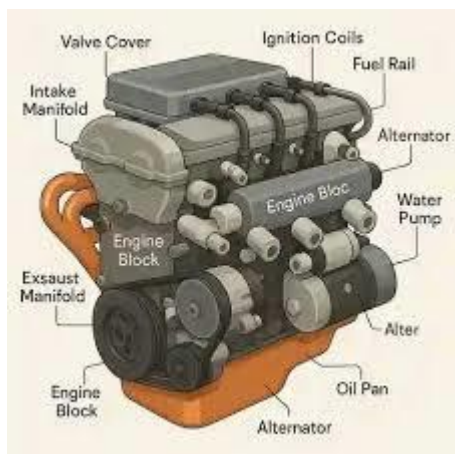
Qo‘shaloq shinalar orasiga xavf-xatar tug‘diruvchi begona jismlar qisilib, tiqilib qolgan bo‘lsa, u bilan harakatlanish ta‘qiqlanadi. Qo‘shaloq shinalar orasiga kirib qolgan jismlar shinaning aylanishi vaqtida shina bilan ishqalanishi natijasida shina qiziydi hamda kesilib yorilib ketishi ehtimoli oshib ketadi.

Shina o‘lchamlari yoki yo‘l qo‘yilgan og‘irlik transport vositasining turiga mos kelmasa yoki transport vositasining bitta o‘qiga har xil o‘lchamli va konstruksiyali (dioganalli va radialli, kamerali va kamerasiz), har xil naqshli, sovuqqa chidamli va chidamsiz, yangi va qayta tiklangan, yangi va protektor naqshi chuqurlashtirilgan, turkumlangan va turkumlanmagan shinalar o‘rnatilishi ta‘qiqlanadi. Bu kabi holatlarda shinalarga taqsimlanadigan og‘irlik muvozanati buziladi hamda shinaga me‘yordan ortiq og‘irlik tushishi natijasida shinaning harakat davomida yorilib ketishiga sabab bo‘lishi va transport vositasining yo‘ldan chiqib ketishiga sabab bo‘lishi mumkin.

G‘ildirakni mahkamlovchi bolt (gayka) bo‘lmasa, disk va g‘ildirak obodlari darz ketgan bo‘lsa yoki mahkamlash teshiklarining shakli va o‘lchamlari ko‘rinadigan darajada buzilgan bo‘lsa, bu nosozliklar bilan harakatlanish ta‘qiqlanadi. Harakat davomida g‘ildirakka ta‘sir etuvchi markazdan qochma kuch natijasida g‘ildirakning mahkamlangan joyidan chiqib ketishiga sabab bo‘lishi mumkin. Harakat davomida g‘ildirakning chiqib ketishi, g‘ildirakdagi inersiya kuchi natijasida katta tezlik bilan otilib ketishiga olib kelishi mumkin. Bunda avtomobil yo‘ldan chiqib ketishi hamda shina

boshqa harakat qatnashchilariga urilish natijasida katta talafotlarni keltirib chiqarishi mumkin.

Transport vositalarining dvigateli va boshqa qismlari bo'yicha:

Transport vositasining dvigatelidan chiqindi gazlar tarkibida zararli moddalar yoki tutash darajasi belgilangan me'yordan ortiq bo'lsa, yonilg'i uzatish tizimi zich bo'lmasa, ishlab chiqarilgan gazlarni chiqarib tashlash tizimi ishlamasa, karterni shamollatish tizimining zichligi buzilgan bo'lsa, transport vositasi nosoz hisoblanadi va undan foydalanish ta'qiqlanadi. Bu kabi nosozliklar, yoqilg'i moylash materiallari sarfining ortishi hamda atrof muhitning ekologik holatini yomonlashuviga olib keladi. Transport vositasining

dvigatelidan chiqindi gazlar tarkibida zararli moddalar yoki tutash darajasi belgilangan me'yordan ortiq bo'lgan haydovchi va boshqa insonlarning sog'liqlariga xavf tug'diradi.

Aholi punktlarida transport vositalarining magnitofon va ovoz chiqaruvchi boshqa apparaturalarini hamda dvigatel shovqinini belgilangan me'yordan baland ovozda qilib foydalanish ta'qiqlanadi. Transport vositalarining belgilangan me'yordan baland ovozda foydalanish insonlar tinchini buziliga sabab bo'lishi mumkin. Ba'zi joylarda (kasalxona va shu kabilar) yaqinida tovush signalidan foydalanish ta'qiqlangan bo'lishi mumkin. Shuningdek, doimiy yuqori tovush ta'sirida bo'lish ham haydovchining asab tizimi buzilishiga sabab bo'lishi mumkin.

Haydovchining joyidan tevarak-atrof ko'rinishini cheklaydigan qo'shimcha narsalar o'rnatilgan va qoplamalar tushirilgan bo'lsa, transport vositasi salonidagi hamda ikki yonidagi orqa tomonni ko'rish ko'zgusiga ko'rinishini cheklaydigan buyum, narsa yoki jihozlar taqilgan bo'lsa, barcha transport vositasining old, yon oynalarining yorug'lik o'tkazuvchanligi 70 foizdan kam bo'lsa, konstruksiyasida ko'zda tutilgan yukxona yoki kabina eshiklarining qulflari, yuk platformasi bortlarining yopqichlari, sisternalar og'zining qulflari va yonilg'i idishining qopqoqlari, haydovchi o'rindig'i holatini sozlovchi qurilma, avtobusda falokat yuz bergan vaqtida eshiklarni ochish moslamasi va to'xtatish talabi ishorasi, avtobus salonini yoritish asboblari, falokat yuz bergan vaqtda chiqish joylari va ularni harakatga keltiruvchi moslamalari, eshiklarni

ochish va yopish qurilmalari, spidometr, taxograf, oynalarni isituvchi va shamollatuvchi moslamalari hamda haydab olib qochishga qarshi moslamalari ishlamas, transport vositasi konstruksiyasida ko'zda tutilgan orqa himoya vositasi, loy to'sqichlar bo'lmasa, ishlab chiqargan korxona tomonidan ko'zda tutilmagan antenna, sirena, ratsiya, tovush chiqarish moslamalari, yoritgichlar, konstruksiyasida ko'zda tutilmagan nostandart yukxonalar va boshqalar belgilanmagan joyda va tegishli ruxsatsiz o'rnatilsa, dvigatel, uzatmalar qutisi, reduktorlar, orqa ko'prik, ilashish (ssepelenie) mexanizmi, akkumulator batareyasi, sovitish va konditsioner tizimlari hamda transport vositasiga qo'shimcha o'rnatiladigan gidravlik qurilmalarning (moslamalarning) birikmalari va zichlagichlarining zichligi buzilgan bo'lsa, gazli ta'minlash tizimi bilan jihozlangan avtobus va avtomobil gaz ballonlarining tashqi tomonida ko'rsatilgan texnik ko'rsatgichlar texnik pasportdagi ma'lumotlarga mos kelmasa, oxirgi va rejalashtirilayotgan tekshiruvlarning sanasi bo'lmasa, transport vositasidan foydalanish ta'qiqlanadi. Ayniqsa yuk avtomobillarda haydovchi o'rindig'idan avtomobil gabariti yon tomonlarni ko'rishiga to'sqinlik qiladi. Shu sababli, avtomobil oldini, yon tomonlarini qo'shimcha ko'rish uchun mo'ljallangan ko'zgular o'rnatiladi. Amaliyotdan ma'lumki, yuk avtomobilida harakatni boshlash vaqtida, ayniqsa, ishlab chiqarish hududlarida insonlarni bosib ketish bilan bog'lik YTXlar juda ko'p uchrab turadi. Shu sababli, old va yon tomonlarni ko'rish ko'zgulari o'rnatish va ulardan foydalanish juda muhim hisoblanadi.

Shahar ichida avtobuslar o'rindiqli va tik holatda yo'lovchi tashishga mo'ljallangan bo'ladi. Bugungi kunda me'yordan ortiq odam tashish holatlari ko'p uchrab turadi. Ortiqcha og'irlik avtobusning tormoz yo'lini ortib ketishi hamda yurish qismiga tushadigan og'irlikning ortishi esa, yurish qismi detallari va shinalarining sinishi, yorilishi kabi holatlarni keltirib chiqaradi. Shahar ichida harakatlanuvchi avtobuslarda standart talablari bo'yicha bir yo'lovchiga 0,15 dan 0,2 m² joy to'g'ri kelishi ko'rsatib o'tilgan. Shunga ko'ra, avtobus salonida 1 m² joyda tik turgan yo'lovchilar soni 5-6 kishidan oshib ketmasligi kerak.

Xulosa

Yo'l-transport hodisalari bugungi kunda nafaqat alohida davlatlar, balki butun insoniyat uchun jiddiy ijtimoiy, iqtisodiy va demografik muammolardan biri hisoblanadi. Butunjahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlari yo'llarda yuz berayotgan halokatlar ko'lamining naqadar keng va xavfli ekanini yaqqol ko'rsatadi. Inson hayoti va salomatligiga bevosita tahdid solayotgan bunday holatlar jamiyat barqarorligi, iqtisodiy rivojlanish va aholi farovonligiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekistonda ham yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha keng qamrovli islohotlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, yo'l-transport hodisalarining to'liq oldini

olish hali ham dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. Bu esa yo'l infratuzilmasini takomillashtirish, haydovchilar madaniyatini oshirish, nazorat mexanizmlarini kuchaytirish hamda profilaktika ishlarini tizimli ravishda olib borish zarurligini ko'rsatadi

Shu nuqtai nazardan, davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida yo'llarda inson xavfsizligini ta'minlash masalasiga alohida e'tibor qaratilayotgani muhim ahamiyatga ega. Jumladan, Prezident Shavkat Mirziyoev rahbarligida amalga oshirilayotgan tashabbuslar yo'l harakati xavfsizligini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash — bu faqat transport sohasiga oid vazifa emas, balki inson hayotini muhofaza qilish, jamiyat barqarorligini ta'minlash va barqaror rivojlanishga erishishning muhim shartidir. Shu bois, mazkur sohada ilmiy yondashuvlarni keng joriy etish, profilaktika choralarini kuchaytirish va barcha ishtirokchilarning mas'uliyatini oshirish orqali yo'l-transport hodisalarini kamaytirish ustuvor vazifa bo'lib qoladi.